

Мовчан Катерина Олексіївна, здобувачка вищої освіти навчально-наукового інституту менеджменту і маркетингу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

Науковий керівник: Афанасьєва Олена Миколаївна, старший викладач кафедри «Бізнес-журналістики і цифрових медіа»

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Україна

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ЖУРНАЛІСТИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сьогодні, коли Україна живе у стані повномасштабної війни, роль журналістики набуває особливого значення. Висвітлення конфлікту стає не тільки інструментом інформування громадян, але й важливим фактором підтримки суспільного духу, формування громадської думки та сприяння міжнародній підтримці. Журналісти в умовах війни стають свідками трагедій, а їхня діяльність може впливати на моральний стан суспільства, мобілізацію допомоги, а також на боротьбу з пропагандою і фейками. Саме тому питання етичних стандартів у цей час є надзвичайно актуальним і часом вимагає нових підходів, оскільки журналісти стикаються з ситуаціями, де важливо зберігати баланс між правдою та безпекою, а також уникати маніпуляцій та конфліктів інтересів.

Метою цієї роботи є поглиблення розуміння етичних стандартів журналістики в умовах війни, а також пропонування нових підходів і рекомендацій для їх реалізації. Зокрема, стаття покликана ввести у науковий обіг уточнення етичних стандартів для українських журналістів у воєнний час.

Об'єктом дослідження є етичні стандарти журналістики.

Предметом дослідження є особливості етичних стандартів під час воєнних дій в Україні.

Методологія: вивчення літератури, описовий, аналізу і синтезу, порівняння, класифікація, формально-логічний, моделювання.

Правдивість і достовірність[1] – один із ключових етичних стандартів під час війни. Військові конфлікти створюють особливо сприятливе середовище для поширення дезінформації, маніпуляцій та пропаганди. В умовах війни журналісти мають бути особливо обережними з перевіркою фактів, адже навіть незначна помилка може завдати шкоди не лише їхній репутації, але й загрожувати національній безпеці.

Для журналістів важливо враховувати, що під час війни публікація навіть правдивої, але стратегічно чутливої інформації може призвести до катастрофічних наслідків. Наприклад, завчасне висвітлення інформації про військові операції ЗСУ може розкрити позиції військових, що наражає їх на небезпеку.

Іншим викликом є боротьба з фейками, які створюють паніку серед населення. Для цього журналісти повинні опиратися на надійні джерела інформації, співпрацювати з експертами та ретельно перевіряти всі дані перед публікацією[1].

Важливо згадати про безпеку журналістів в умовах війни. Журналісти, які працюють у гарячих точках, ризикують своїм життям, висвітлюючи події[2]. За час повномасштабного вторгнення в Україну загинули десятки журналістів, які документували наслідки війни[3].

Тож заходи, котрі допоможуть зберегти життя журналістам, вкрай необхідні. По-перше, медіаорганізації мають забезпечувати своїх кореспондентів належним спорядженням – бронежилетами, шоломами, аптечками. По-друге, потрібне навчання щодо роботи у військових умовах, включно з основами надання першої допомоги. По-третє, журналісти повинні працювати у координації з військовими та рятувальними службами, дотримуючись правил безпеки[4].

Повага до приватності та гідності – ще один основний етичний принци, а надто у воєнний час. Війна створює безліч історій людського болю, які журналісти прагнуть донести до аудиторії. Однак висвітлення таких тем вимагає глибокої поваги до постраждалих. Зокрема, журналісти повинні отримувати дозвіл на публікацію особистих історій чи фотографій людей, які пережили трагедію.

Чого ще журналісти зобов'язані дотримуватися повсякчас, а особливо в умовах війни, – прозорість і чесність щодо джерел. Важливо бути максимально відкритими щодо витоків інформації, щоб уникнути маніпуляцій. Якщо джерело не може бути названим через ризик для його безпеки, це має бути чітко зазначено у матеріалі.

Значущою також є етика використання візуальних матеріалів. Під час війни вона вимагає особливої обережності. Журналістам важливо бути максимально обачними при публікації фото- та відеоматеріалів, що містять зображення об'єктів критичної інфраструктури, місць укриттів, наслідків обстрілів тощо[5].

Також у матеріалах, які містять архівні фото чи відео, слід чітко зазначати, що це не актуальні кадри.

Журналісти щодня стикаються з етичними дилемами, які вимагають швидкого ухвалення рішень. Наприклад, чи варто висвітлювати наслідки артобстрілів із демонстрацією фотографій загиблих або понівечених тіл? З одного боку, це може бути потужним доказом жорстокості агресора, але з іншого – такі матеріали можуть завдати травми глядачам і навіть використовуватись ворогом у пропагандистських цілях. У таких випадках журналістам варто звертатися до принципу «не нашкодь», як зазначає Емма Білз, новозеландська репортерка[6]. Зображення мають бути емоційно сильними, але водночас етичними, щоб уникнути спекуляцій на горі.

Отже, журналістика в умовах війни стикається з численними викликами, що вимагають перегляду етичних стандартів і адаптації до нових реалій. Дотримання етичних принципів є критично важливим для збереження довіри суспільства, підвищення міжнародної підтримки та протидії ворожій пропаганді. Пропоновані в статті рекомендації можуть слугувати основою для подальшого розвитку етичних кодексів, які враховуватимуть специфіку війни. Подальші дослідження можуть зосереджуватись на аналізі конкретних етичних кейсів та розробці інструкцій для журналістів, які працюють у зонах конфлікту.

Список використаних джерел:

1. «Кодекс етики українського журналіста» – Комісія з журналістської етики – Режим доступу: <https://cje.org.ua/ethics-codex/>
2. «Журналісти в розпал повномасштабної війни – репортаж про Україну» – UNESCO – Режим доступу: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000389770_ukr
3. Список журналістів, які загинули від початку повномасштабної російської агресії – Національна спілка журналістів України – Режим доступу: <https://nsju.org/novini/arman-soldin-stav-14-ym-mediapraczivnykom-shho-zagynuv-pry-vykonanni-profesijnyh-obovyazkiv/>
4. «ПОСІБНИК З БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЖУРНАЛІСТІВ: Посібник для репортерів у небезпечних зонах» – UNESCO – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381168>

5. Світлана Чернецька «ЗМІ і війна: особливості поширення інформації та фото під час воєнного стану» – Платформа прав людини – Режим доступу: <https://ppl.org.ua/zmi-i-vijna-osoblivosti-poshirennya-informaci%D1%97-ta-foto-pid-chas-voennogo-stanu.html>
6. Олена Кутовенко «П'ять головних дилем журналіста в зоні військових дій: поради новозеландської репортерки Емми Білз» – Детектор медіа – Режим доступу: <https://ms.detector.media/maister-klas/post/16268/2016-03-17-pyat-golovnykh-dylem-zhurnalista-v-zoni-viyskovykh-diy-porady-novozelandskoi-reporterky-emmy-bilz/>